

1908. április 25. Az úri ember (oly egyént értek, kit nem a születés, nem a rang tesz azzá, hanem úri, nemes gondolkozása és cselekedetei) szerényen, némelykor kopottas ruhában, de minden igénytelen külső mellett, megtartva az önérzet adta tisztességet, jelenik meg; míg a parvenu igen gyakran — kisebb alkalmakhoz nem illő pompával — riktó fényüzéssel, mely az emberek szemét elkápráztatván megtévesztheti, hogy tulajdonkép kivel van dolga. A szegény ember, kit nyomorúsága érzékenyen érint mindennap és a könnyelmű, kinek a meg nem szűnő kiadások miatt pénzre van folyton szüksége, maguknak első sorban mindig gazdagságot óhajtanának, mint a legfőbb jót és a legértékesebbet. A strébernek kellene s azonnal mind a kettő, tekintély és vagyon.

BR. PETRICHEVICH HORVÁTH KÁLMÁN.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Felolvasások és közlemények a modern vallásbölcsészet és sociologia terén. Irta *Perczelné, Kozma Flóra*. Budapest, 1908. „Pátria“ irodalmi vállalat és nyomdai részvény-társaság. 372 l. Ára 4 kor. — Perczelné kiadta felolvasásait és közleményeit, melyek folyóiratokban és lapokban jelentek meg s előttünk van: Perczelné Kozma Flóra könyve. Nem mindennapi jelenség; ritka irodalmi termék e könyv. A női lélek receptivitása sokat jelentő tulajdonság volt mindenkor a vallási eszmék életére. A finom fogékonyságú női lélek gazdag földje volt mindig az elhintett ige-magvaknak. De itt nemcsak a receptivitás az, a mivel egy nő részéről találkozunk, hanem a mellett a vallási eszméknek és gondolatoknak feldolgozása, vizsgálás, kiválasztás és alkotás, szép formában végrehajtva. Perczelné könyve a vallásos gondolkozásnak valóságos evolúciója... Egy jeles tehetségű nő kezd a vallás kérdésével foglalkozni, történelmileg vizsgál, lélektanilag szemlél s tanulás és szemlélés után kialakul vallási meggyőződése. És a mely hitvilágot lelke megragadott, a mely hiteszméket igazságoknak megismert, azokat azután meleg érzéssel is ápolja. És az érzés melegsége s a gondolat creje apostolává avatja ez eszméknek. A kiinduláskor határolt körre tekintő,

de aztán mind nagyobb kört felölelő, mind nagyobb önállóságra mutató érdekes fejlődésnek nyilvánulásai e tartalmas értekezések és közlemények, melyek nem időrendi sorrendben könyvében foglaltnak, s melyek az unitarius vallási eszméknek mind lelkes magyarázatai.

Az értekezések becsét növeli a tisztultabb vallási elvekkel összekötött tisztább erkölcsi felfogás s annak a társadalmi életre alkalmazása, a socialis vonatkoztatás, mit szerző folyton szem előtt tart és sehol el nem mulaszt, a hol arra az alkalom kínálkozik.

A kisebb cikkek egy-egy élénk rávilágítás a nagy eszmékből, egyes esetekre, a jelen egyes fölmerült mozgalmaira . . .

Ez Perczelné könyve, szépen és hangulatosan írva. Tanulságos egy könyv. A szabadelvű vallásos szellemnek gyönyörűséges hajtása.

Ferencz József püspök szép előszava — kinek a könyv ajánlva van — vezeti bé az olvasót a Perczelné könyve olvasásába.

Péterfi D.

Babylonia és Assyria vallástörténete. Irta *Rohoska* József sárospataki theol. akadémiai tanár. Sárospatak, 1908. 63 l. Ára 2 kor. -- Hatalmas birodalmak voltak egykor a Tigris és Eufrates folyók vidékén Babylonia és Assyria. A mult száz közepén megkezdett és azután folytatott ásatások sok emléket hoztak felszínre, melyek az ott lakott népek vallására is világot vetnek. Az agyagtáblák ékirásainak olvasását Smith György, a britt muzeum hivatalnoka felfedezvén, a Rawlinson ezredes s újabban a német Delitzsch s mások által talált táblákról sok történeti adatot olvastak le ama népek életéről. Rohoska sárospataki tanár ezeknek eredményét foglalja össze e czimek alatt: A babyloniai istenek. Mythologia. A vallásos irodalom, varázsformulák, imák, hymnusok. A cultus. Assyria vallása Babyloniához való viszonyában. Assúr Assyria főistene. A két nép vallásának általános jellemzése. Meyer. Delitzsch. Tiele. A nagyszámú babyloniai istenek közt nevezetesebbek voltak: Enlil vagy Bél (Enlil=fődémon); Enki vagy Ea, „az alant levők“ istene; Samas napisten; Szin, holdisten; Ístar, harcok istennője; Anu, „égistene“; Hammurabbi király kora óta mindvégig legtekintélyesebb istenalak Marduk v. Maruduk. Az assyriaiak főistene mindig Assúr volt. Mythosaik közül nevezetesebbek: a világteremtéséről és az özönvízről szóló mythosok s a Nimród-mythosok. A babyloniai és assyriai vallás általános jellemzésénél Rohoska Tiele

mellett foglal állást — mely szerint „a babyloniai-assyriai vallás még természetvallás, de határozottan ethikus gondolatokkal“. Delitzsch nézetét, melylyel a babyloniai vallást monothéizmusnak tartja s azt állítja, hogy Izrael ebből a vallásból vette át Jehováját a monothéistikus istenfogalommal együtt — szélsőségeknek mondja R., holott pedig ez éppen nem tartozik a történelmi lehetetlenségek közé.

Rohoska munkája gondos tanulmány és röviden tiszta tájékoztatást nyújt a babyloniaiak és assyriaiak vallásáról, megnevezvén a forrásokat is, a honnan adatait vette.

Papi vallás, laikus vallás. Irtá *Rohoska* József. 25 l. 40 fillér. — A M. Prot. Irod. Társaság pozsonyi körének gyűlésén tartott felolvasás. A ritualis vallással állítja szembe az evangéliumot. A vallás nem az, a mit a papok árulnak a tudatlan népek s a mit a kereszténységnek nagy többsége alsó rétegeiben és felső tízezeireiben ma is vallásnak tart. A vallás az egyszerű, tiszta evangélium, melyet a nagy Mester tanított. Az egyetemes vallást, az egyetemes protestantizmust hirdeti. „Sokszor szemünkre hányják a római katolikusok — mondja R. — hogy mi is hát az a protestantizmus, melynek alapítói: Luther, a kicsapott barát, Kalvin a könyörtelen prókátor, Melancton a jámbor philologus, Servéth, az istentagadó orvos s megannyi más közönséges halandó! Az ilyen beszédekre azt mondhatjuk, hogy igen, a wittenbergi nagy vezér is, a genfi nagy szervező is éppen úgy, mint Germánia tanító mestere vagy az unitáriusok vértanúja, éppen úgy, mint annyi lelkes munkatársuk és utódjuk, — közönséges halandók voltak, mert maguk sem akartak egyebek lenni. És mi áldjuk a felettünk örökdő gondviselést, hogy nem a papokat, hanem ezeket a közönséges halandókat választotta eszközeiül arra, hogy a XVI-ik századdal új fordulatot adjon a világ fejlődésének“. — „Ha a XVI-ik század diadalra vezette az egyetemes papság elvét az egyházban és a papi egyház romjain felépítette a demokratikus szellemű laikus egyházat, a XX-ik század feladata ugyanazt az elvet diadalra juttatni a vallásban is“.

Ily szellem hatja át a felolvasásnak lelkes, ifjú tudós íróját.

Kolozsvári glosszák. Közzé teszi *Pálfi* Márton. Budapest. Athenaeum. 57. l. Különlenyomat a Magyar Nyelvörből. — Főgymnasiumunk irodalomtanárának nyelvtudományi tanulmányaiból közölt becses füzet. A magyar szótár-írásnak Szenczi Molnár Alberten elkezdve, kinek apja székely volt, Páriz Pápain át Bod Péterig igen sok szála fűződik Erdélyhez s benne a székelységhez. Ez a glossa

is egyik székely nyelvjárásnak érdekes emléke. Pálfi kollegiumunk könyvtárában akadt rá egy 1518-ban kiadott latin-német szótárban. A szótárnak csaknem mindenik lapja tele van írva magyar és latin nyelvű lapszéli bójegyzésekkel (glossák.) A glossák 1577 körül Ajtai Mátétól és Bölöni Fülöptől és még egy harmadik régibb kéztől származnak s a glossator (Ajtai v. Bölöni) egyik forrása a Hunyadi Demeter szóbeli előadása vagy írott szójegyzéke lehetett. — Hunyadi D. az unitarius kollegium rectora volt 1573—1579-ig s azután püspök. A glossatorok háromszéki születésűek voltak s nyelvük a háromszéki székely nyelvjárásnak egyik legrégebb, legbecsesebb emléke.

Pálfi a leggondosabb kiírásban közli először a régebb glossákat s azután az Ajthay—Beoleony glossákat s a szakemberek és tanulók haszonnal lapozhatják sűrűn nyomott füzetét.

Szemelvényes biblia. A magyarországi Ref. Egyetemes Konvent 1901-ben pályázatot hirdetett Bibliai Szemelvények összeállítására, vallásoktatásra segédkönyvül. E szemelvényes biblia el is készült s Hegedűs és Sándor debreczeni könyvkiadó czégnél jelenik meg. Ethikai és paedagogiai szempontból szükségesnek tartotta a ref. egyház az orthodox ihletéstan mellett is a biblia könyveinek a megválogatását. Memmyivel inkább lehetséges ilyen biblia előállítása egy liberalis egyháznál, hol ily munkát a tan is megenged.

710—1908. Tan. sz.

Irodalmi pályázat.

A Magyarországi Unitarius Egyház Képviselő Tanácsa a következő pályázatot hirdeti ki:

Megirandó Dávid Ferencz első unitarius püspök életrajza népszerű alakban, de nem népiesen, hanem úgy, hogy a kevésbé művelt ember megérthesse s művelt ember is élvezhesse. A mű első helyen élet- és jellemrajz legyen, de figyelem fordítandó a XVI. században uralkodó eszmeáramlatokra is. Ezekben Dávid Ferencz tevékenységére s annak eredményére. E mű irásánál fölhasználható Jakab Elek „Dávid Ferencz emléke“ című munkája is, de a pályázótól önálló fölfogást várunk.

A mű terjedelme nyomtatásban 5—6 közepes 8-rét ivre terjedhet. Pályadíj 500 korona.

A pályamű idegen kéz irásában, jelíges levél kíséretében 1909. évi augusztus hó 31-ig benyújtandó Ferencz József unitarius püspökhöz.

A pályaművek elbírálásáról az E. K. Tanács és a nyertes mű kiadásáról az Unitarius Egyház fog gondoskodni. Övé a tulajdonjog is. A pályanyertes műnek esetleg angolra fordításáról és angolul kiadásáról is az Egyház fog intézkedni.

A Magyarországi Unitarius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt 1908. évi augusztus hó 12-ik napján tartott üléséből.

Ferencz József
unitarius püspök.

Végh Mihály
titkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Pfleiderer Ottó. A vallástudományak e kiváló képviselője, a szabadelvű theológiának nagynevű harczósa nincs többé. Julius 18-án Gross-Lichterfeldeben rövid szenvedés után elhunyt. 1839-ben született Cannstadt közelében Württembergben. Tanult a tübingeni egyetemen 1857-től 1861-ig, Baurtól. 1870-ben Jenába választották első papnak, de csakhamar a szószéket ott egyetemi tanszékkal cserélte fel. 1875-ben Berlinbe hívták a systematica theologia tanárának. Több jeles munkát írt. „Vallásbölcészete“ mellett nevezetesebb művei: „Paulinismus“, „A theologia fejlődése Kant óta“, „A kereszténység előállása“. „Vallás és vallások“. A szabadelvű keresztény mozgalmakban mindenütt részt vett. Legutóbb jelen volt a bostoni nemzetközi valláscongressuson. S Wendte titkár, halála alkalmából megható levelet intézett a német szabadelvűekhez, kik elvesztették a nagy gondolkozót és a keresztény nagy embert.

Vallás és vallási türelem. „Nem hirdetem a tanra nézve a közönyösséget, nem dicsérem a népies mondást: hogy minden vallás egyformán jó vallás. Ez nem is úgy van; a sokféle emberi vallásban rendkívül nagy értékkülönbségek vannak, éppen úgy, mint a hogy vannak különbségek a művészet és emberi erkölcs számtalan kifejezéseiben . . . a kereszténységnek számos történelmi formája közt vannak, a melyek sokkal fennebb állanak a többiekénél. Természetes, hogy mindenki kövesse azt, mely neki legjobbnak tetszik. . . . Minden vallásban van valami jó, az igazságnak valami része; a helyett azért, hogy másoknak hitvallásában azt keressük, a mi gyalázhatónak tetszik előttünk, azt kell keresnünk, a mi jó van benne; a helyett, hogy azt keressük, a mi szétválaszt, azt kell keresnünk, a mi egyesít“. (Reville Jean).

Theológiai tudományok kérdésekkel hogyan bántak el a r. kath. egyház, arra egy legközelebbi példa, mit az „Osservatore Romano“ jul. 6-iki számában az Ézsaiás könyvének szerzőségéről